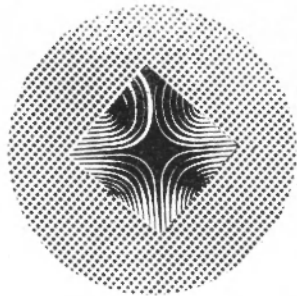

**ДО П'ЯТДЕСЯТИРІЧЧЯ
УКРАЇНСЬКОГО
ПОЛІГРАФІЧНОГО
ІНСТИТУТУ
ім. ІВАНА ФЕДОРОВА**

УДК 655

Г. Д. ТОЛСТОЙ

**УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІГРАФІЧНОМУ ІНСТИТУТУ
ім. ІВАНА ФЕДОРОВА 50 РОКІВ**

Видавнича справа і її матеріальна база — поліграфія — за роки Радянської влади досягли величезних успіхів. Розвиток видавничої справи і поліграфії на Україні є блискучим зразком і підтвердженням ленінської національної політики нашої партії, її турботи про розвиток науки та культури українського народу.

У 1929 р. у СРСР було близько 700 друкарень [9], а в 1977 р. лише в системі Держкомвидаву УРСР їх налічувалося 546. На Україні працюють крупний газетно-журнальний комбінат ЦК КПУ «Радянська Україна» і 12 газетних комплексів обласних партійних видавництв [7]. Друковану продукцію в УРСР випускають 26 книжкових видавництв [5]. Нині тут щороку виходить понад 150 млн. примірників книжкових видань, близько 1900 газет. І це в республіці, де до Великого Жовтня більше 70% населення було неписьменним.

Друкарні республіки оснащені сучасним устаткуванням, в них широко застосовуються електронна і обчислювальна техніка, автоматизовані системи управління технологічними процесами та підприємствами. На комплексно-механізованих підприємствах випускається близько 30% всього обсягу друкованої продукції.

Значно змінився якісний склад робітників. Уже в 1967 р. на підприємствах поліграфічної промисловості УРСР висококваліфіковані робітники становили 60% всього складу працюючих у галузі [8]. Курс партії і уряду на підготовку вітчизняних кваліфікованих кадрів, оснащення поліграфічних підприємств сучасною технікою, створення поліграфічного машинобудування повністю себе виправдав.

У цій велетенській творчій роботі українських поліграфістів є частка праці випускників і викладачів УПІ ім. Івана Федорова. Завдяки діяльності інституту на поліграфічних підприємствах і

у видавництвах України повністю вирішено проблему кадрів вищої кваліфікації.

Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова був створений на базі поліграфічного факультету Київського художнього інституту і такого ж факультету у Харківському художньому інституті. Урочисте відкриття УПІ відбулося 2 грудня 1930 р.

У першому номері інститутської багатотиражної газети «За кадри поліграфії» (2 грудня 1930 р.) знаходимо слова: «Чимале місце у системі боротьби за кадри є готування їх для поліграфії— безпосередньої матеріально-технічної бази культурної революції». Так високо розуміли своє покликання ті, що організовували інститут.

Молоді робітники, які стали студентами інституту, одержали завдання «озброюватися наукою, знаннями, набувати умінь, щоб за найближчий час повернутися на виробництво досвідченими пролетарськими фахівцями» [4]. З першого ж дня перед інститутом, як вищою учбово-науковою установою, постало завдання широко допомагати поліграфічним підприємствам у впровадженні нової техніки, давати консультації винахідникам, сприяти ефективній організації виробничих процесів.

У липні, серпні та вересні 1930 р. у містах Одесі, Дніпропетровську, Києві, Харкові невеличкі групи по 25—30 робітників — ударників поліграфічних підприємств — навчались на спеціальних підготовчих курсах до вступу в інститут. Вони, як писала багатотиражка інституту, за три місяці повинні були опанувати те, що в нормальних умовах опановують за три роки.

До занять в інституті 1 жовтня 1930 р. приступили 164 студенти, з них 95% робітників з великим виробничим стажем та досвідом громадсько-господарської роботи [3].

Спочатку інститут займав кілька кімнат у підвалі художнього інституту. Вдень це були аудиторії, а вночі — гуртожиток. У 1930 р. в лабораторіях інституту був один лінотип, одна тигельна та одна плоскодрукарська машини.

Студенти напружено вчилися, а під вихідні дні цілі ночі і весь вихідний день переважна їх більшість працювала складачами або друкарями у харківських друкарнях.

З перших же днів роботи інституту особлива увага приділялася комуністичному вихованню майбутніх спеціалістів, вивченню студентами теорії марксизму-ленінізму, глибокому освоєнню фахових дисциплін. Обов'язковим тоді було шефство над селом: виїжджали на збирання врожаїв, хлібозаготівлю, ліквідацію неписьменності. Незабутніми для перших студентів стали дні роботи на будівництві гіганта першої п'ятирічки — Харківського тракторного заводу.

Першим директором інституту був випускник поліграфічного факультету Київського художнього інституту, комуніст з 1924 р., інженер-технолог Михайло Григорович Шевченко. Заступником директора по навчальній частині став проф. А. Ф. Серета. Секретарем партійної організації в цей час було обрано Г. М. Петро-

нюка, комуніста з 1919 р. Дирекція і партійна організація, викладацький склад багато зробили для того, щоб перетворити УПІ в заклад, який би відповідав високим вимогам часу.

У 1932 р. для інституту було збудовано новий корпус, тоді ж на базі УПІ відкрито навчально-поліграфічний комбінат в складі інституту, технікуму і трьох робітфаків (денний і вечірній в Харкові та денний в Києві).

Перший випуск інженерів-поліграфістів у складі 106 чоловік відбувся у 1935 р. Серед випускників 84% робітників, 71% членів партії і комсомольців. Багатотиражка, присвячена першому випуску, писала [4]: «Вперше в історії лише за радянської дійсності соціалістична поліграфія й видавництва України одержують інженерів з своїх робітничих лав, що мають стати провідниками технічного прогресу, основним чинником розвитку поліграфії... Це той перший легіон командного складу, який має почати нову еру в історії поліграфії на Україні».

При складанні перших навчальних планів виходили з того, що фахівці нового типу повинні мати глибокі спеціально-технічні і економічні знання, широкий громадсько-політичний світогляд, навички для організації виробничої активності широких мас трудящих [9]. Розроблені та затверджені учбові плани інституту відповідали вимогам часу. Вищу математику, фізику і хімію повинні були вивчати не лише студенти-технологи, механіки, економісти, але й студенти художньо-конструкторського факультету. Студенти інженерно-економічного факультету вивчали цикл дисциплін з художньо-графічної культури, а саме «Рисунок і малярство» та «Графіка в матеріалі». Нам здається, що й сьогодні вивчення майбутніми економістами, механіками, електромеханіками і особливо технологами дисциплін художньо-графічної культури, можливо, дещо в іншому плані й обсязі, сприяли б більш глибокому розумінню складних, на грані мистецтва, процесів виготовлення друкованої продукції і полегшили б вирішення проблеми підвищення її якості.

Організатори інституту зіткнулися з великими труднощами при формуванні професорсько-викладацького складу.

У країні не було спеціальної вищої поліграфічної школи. До читання лекцій і проведення практичних занять з фахових дисциплін залучено групу висококваліфікованих робітників, що пройшли школу адміністративно-керівної роботи в поліграфії. Серед них слід назвати А. Соколова, Н. Самокатова. Разом з тим до читання лекцій були запрошені висококваліфіковані спеціалісти проф. В. І. Касіян, проф. А. Ф. Серeda, доц. Л. Г. Леневиц, а також молоді талановиті спеціалісти А. М. Левін, С. В. Воєца, Б. Г. Куслицький, Г. А. Львовський, М. Г. Кулага та ін. Запрошувалися для читання лекцій провідні фахівці з Москви.

У 1930 р. при інституті створено науково-дослідну кафедру (аспірантуру), на яку були запрошені випускники поліграфічного факультету КХІ (1929). Серед них Л. А. Козаровицький, С. В. Воєца, М. Г. Кулага, Г. М. Пустовойт. Діяльність науково-дослідної

кафедри скеровувалась на підготовку вітчизняних науково-дослідницьких кадрів. Поряд з вдосконаленням навчально-методичної роботи викладачі УПІ розпочинають наукові дослідження у галузі техніки, технології і економіки поліграфічного виробництва.

З 1930 по 1941 рр. інститут видав чотири збірники наукових праць [6]. Видаються навчальні посібники, порадики, розробляються питання теорії і практики експлуатації поліграфічного устаткування. У 1933 р. виходить друком «Порадник складачам» А. Соколова, а в 1936 р. — «Техніка високого друку» І. М. Сакалова, в 1937 р. книга Л. Г. Леневица «Механізм підхоплюючої вилки в плоских друкарських машинах (кінематичне дослідження механізму і побудова профіля кулачка)» та ін.

Наукова і методична робота в інституті поживається з організацією в 1932 р. у Харкові Українського науково-дослідного інституту поліграфічної промисловості (УНДІПП), який разом з УПІ почав розв'язувати проблеми технічної реконструкції поліграфії.

Значна частина співробітників УНДІПП працювала одночасно як в науково-дослідному, так і в навчальному інститутах. Роботи, написані науковцями УНДІПП і викладачами інституту, успішно впроваджувались у виробництво і навчальний процес. Серед них слід виділити «Залізнення стереотипів» В. К. Гіндліна та його дослідження в галузі контрольно-вимірювальних приладів, праці Б. В. Коваленка, М. Г. Кулаги, К. Д. Тілька з розробки технології виготовлення ілюстраційних форм, праці А. М. Левіна і Д. С. Епштейна про резерви підвищення продуктивності праці у друкарських цехах на основі узагальнення стахановських методів праці на поліграфічних підприємствах.

У 1938 р. у Харкові виходять брошури Б. В. Коваленка «Виготовлення і застосування хроматично сансибілізованих колоїдних шарів», М. І. Синякова «Двоколірна репродукція» і «Застосування світлофільтрів, стабілізаторів і негативного матеріалу при виготовленні багатоколірної репродукції».

З'являються у 1940 р. праці К. В. Тіра і М. Б. Рабіновича «Ремонт поліграфічних машин», В. С. Парчевського і С. В. Воєци «Технологія виготовлення бумпластмаси УНДІПП та оформлення нею поліграфічної продукції». У тому ж році в Харкові видаються технічні умови на продукцію поліграфічного виробництва, система і методи технічного контролю, розроблені Б. В. Коваленко, Н. Г. Бельманом та Л. М. Шведовим.

До початку Великої Вітчизняної війни УПІ закінчили близько 400 спеціалістів вищої кваліфікації [2]. Це були випускники, які взяли найактивнішу участь у становленні і реконструкції поліграфії як індустрії. Це були першопроходці на науковій і педагогічній ниві поліграфічної вищої школи, випускники інституту і його викладачі, наукові співробітники УНДІПП К. В. Тір, М. І. Синяков, Л. А. Козаровицький, Б. В. Коваленко, професор Л. Г. Леневиц, А. М. Левій, Б. Г. Куслицький, Г. А. Львовський, М. Г. Кулага, В. К. Гіндлін, Ф. С. Савицький, І. М. Немченко, М. В. Сла-

вінський, Г. М. Бабінський, Ф. П. Азаренко, В. Я. Грушин, П. К. Починнок, І. М. Сіваш і багато інших.

Під час Великої Вітчизняної війни інститут припинив діяльність, а його матеріально-технічна база в Харкові була знищена фашистськими загарбниками. Сотні викладачів, співробітників і студентів інституту влились в лави захисників Батьківщини, бились з ворогом на фронтах, самовіддано працювали в тилу.

Серед захисників Батьківщини був і Василь Якимович Грушин, 1908 року народження, комсомолец з 1925 р., комуніст з 1935 р., який в 1930—1935 рр. навчався в УПІ. Вчився добре, брав активну участь в громадсько-політичній роботі, обирався до складу комітету комсомолу. У 1939 р. дістав скерування на роботу у Львів і до початку війни працював директором Львівської конвертно-білової фабрики, евакуюватись не встиг.

У 1942 р. В. Я. Грушин створює підпільну групу, яка шукає шляхи організації боротьби проти фашистських загарбників. До складу групи поруч з іншими патріотами входить і його дружина Г. Б. Володарська-Грушина, також випускниця УПІ 1936 р. [1].

Децю пізніше В. Я. Грушин стає одним з організаторів і керівників підпільної організації «Народна гвардія» ім. Івана Франка. За час підпільної роботи В. Я. Грушин був членом Ради організації, членом редколегії підпільної преси, а з осені 1943 р. став начальником штабу при Військовій Раді. Він спрямовував партизанські дії народногвардійців, підтримував постійний зв'язок з бойовими групами, оперативно ними керував, працював з колишніми військовополоненими, які вливалися до лав підпільної організації. 23 квітня 1944 р. В. Я. Грушин був арештований гестапо і трагічно загинув у концтаборі.

Після звільнення Харкова Радянською Армією відновлення роботи інституту відбувалось в складних умовах, у 1944/45 навчальному році в інституті навчалось 82 студенти.

У 1945 р. інститут був переведений до Львова — міста безсмертного подвигу російського і українського першодрукаря Івана Федорова. У Львові, по суті, був створений новий поліграфічний інститут, продовжувач славних традицій УПІ харківського періоду. У 1945 р. інститут випустив сім інженерів-технологів і п'ять інженерів-економістів. Перші випускники — це вчорашні фронтовики, трудівники радянського тилу. Та й переважна більшість викладачів цього часу — люди, які щойно демобілізувалися.

Серед студентів того часу пригадуються демобілізовані фронтовики, солдати й офіцери: Я. П. Запаско — нині доктор мистецтвознавства, професор Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва, Ю. П. Горелік — сьогодні відповідальний працівник ЦК Компартії України, П. В. Карпов — нині заступник голови Держкомвидаву Білорусії, Ю. М. Зв'ягін, який був власним кореспондентом газети «Известия», а пізніше «Правды», М. А. Прядко — сьогодні доцент інституту, М. С. Милованов — нині старший викладач інституту, який багато років успішно працював деканом технологічного факультету, А. В. Золотухін —

сьогодні директор УНДІПП, П. І. Соболев — нині начальник НДС інституту, В. П. Ресенчук — сьогодні директор партійного видавництва «Молот» в Ростові-на-Дону, С. М. Горбонос — нині заступник генерального директора ВО «Поліграфкнига», Л. Ю. Куліковський — сьогодні відповідальний працівник Держкомвидаву Білорусії та багато інших.

У 1945/46 навчальному році інститут діяв у складі трьох факультетів: інженерно-технологічного, інженерно-економічного та редакційно-видавничого, мав 12 кафедр, лише дві лабораторії (хімії і високого друку) та чотири навчальних кабінети: марксизму-ленінізму, книжкової та технічної графіки, військової підготовки. У лабораторії високого друку були плоскодрукарська, тигельна і різальна машини, три каса-реали та невелика кількість друкарського шрифту. З Харкова до Львова привезено всього 2000 прим. книг. Це те, що залишилося від бібліотеки інституту в Харкові.

Серед викладачів того періоду діяльності інституту слід назвати: доц. С. В. Воецу (заст. директора інституту по учбовій і науковій роботі і зав. кафедрою оформлення поліграфічної продукції), проф. Б. В. Коваленка (зав. кафедрою технології поліграфічного виробництва); доц. Г. А. Львовського (декана технологічного факультету і зав. кафедрою поліграфічних матеріалів), доц. Б. Г. Куслицького (зав. кафедрою економіки поліграфічної промисловості), ст. викл. О. І. Колінько (декана інженерно-економічного факультету), доц. І. І. Заболотного (зав. кафедрою хімії). Директором інституту в лютому 1945 р. призначено доцента, кандидата технічних наук Станіслава Юліановича Келлера.

У 1948/49 навчальному році розпочато підготовку зі спеціальності «Редагування політичної і художньої літератури». У серпні 1948 р. в інституті створено механічний факультет і розпочата підготовка інженерів-механіків для поліграфічних підприємств.

Здійснена у 1953 р. часткова реорганізація підготовки спеціалістів в інституті — закрито редакційно-видавничий факультет інституту, відділення редагування передано Львівському державному університету, а відділення оформлення друкованої продукції — технологічному факультету інституту. Передача відділення редагування університету поклала початок діяльності факультету журналістики.

З метою дальшого поліпшення заочної освіти при інституті в 1957 р. організоване заочне відділення, яке через рік було реорганізоване в заочний факультет. Для розширення підготовки спеціалістів вищої кваліфікації без відриву від виробництва на базі учбово-консультаційного пункту Московського поліграфічного інституту в м. Києві в 1959 р. створений Київський вечірній факультет (КВФ).

У 1979 р. КВФ відзначив двадцятиріччя своєї діяльності. За цей період факультет підготував понад 2000 спеціалістів для поліграфічних підприємств і видавництв Києва.

Зараз на факультеті навчається 799 студентів. На п'яти кафедрах факультету працюють 43 викладачі, з них 23 мають вчені ступені або звання. Велику навчально-методичну та наукову роботу на факультеті проводять професори, доктори наук С. М. Шаховський, А. К. Дорош, доценти, кандидати наук Ю. О. Барнич, С. М. Ганжуров, О. Ф. Розум, М. Я. Левницький, Г. М. Моторнюк, Б. В. Валуєнко, Ф. І. Юр'єв, Г. Г. Лебідь, Р. Г. Іванченко та ін. Викладачі факультету поряд зі значною учбово-методичною роботою проводять наукові дослідження по фотоскладанню, створенню нових копіювальних шарів і друкарських форм, удосконаленню ниткошвейних машин. Багато випускників КВФ стали провідними спеціалістами: доктор техн. наук М. А. Нечипоренко — директор ВНДІ комплексних проблем поліграфії, В. Ф. Яворський — головний художник Держкомвидаву УРСР, О. М. Новик — головний редактор видавництва «Техніка», М. В. Недашківський — заступник директора видавництва «Наукова думка», В. П. Бойко — головний інженер головного підприємства республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига», І. В. Тарануха — заступник директора Політвидаву України, В. П. Симусєв — директор видавництва «Реклама».

З 1 вересня 1960 р. при інституті у Львові був створений загальнотехнічний факультет. Деканом факультету призначено А. В. Золотухіна. У 1962 р. створено загальнотехнічний факультет УПІ ім. Івана Федорова у Хмельницькому, де розпочались заняття на трьох курсах вечірнього та заочного відділення. З метою дальшого організаційно-методичного зміцнення факультету в січні 1966 р. він був реорганізований у філіал УПІ. Тут створюється новий факультет — механічний. У жовтні 1967 р. на базі цього філіалу в 1977 р. створено технологічний інститут побутового обслуговування, ректором якого став С. М. Ганжуров.

Число студентів, що навчаються в інституті на стаціонарі, в 1979/80 навчальному році зросло порівнюючи з 1930/31 навчальним роком більш як в 11 разів, а загальна чисельність студентів — у 25 разів. Зростання кількості учбових кабінетів, книжкового фонду та інших показників ілюструє табл. 1.

Таблиця 1

Зростання кількості студентів
і матеріально-технічної бази інституту за 50 років

Показник	Навчальні роки				
	1930/31	1945/46	1960/61	1970/71	1979/80
Студенти, %	100	84,7	1269	2508	2521
Факультети	3	3	5	6	6
Кафедри	11	12	12	20	22
Учбові кабінети і лабораторії, %	—	100	333	433	500
Книжковий фонд бібліотеки, %	100	13,1	145	346	538
Місяця у студентських гуртожитках, %	—	100	206	292	716

Про бурхливий розвиток інституту у повоєнному періоді свідчить зростання випуску молодих спеціалістів. Лише в 10-й п'ятирічці інститут щорічно випускає в середньому 627 спеціалістів, що майже в 1,4 рази більше, ніж за все п'ятиріччя 1951—1955 рр., і в 1,5 рази більше, ніж за 10 років діяльності інституту в Харкові.

Нижче наводимо зростання випуску молодих спеціалістів, % (у дужках даємо абсолютні цифри):

1946— 1950 рр.	1951— 1955 рр.	1956— 1960 рр.	1961— 1965 рр.	1966— 1970 рр.	1971— 1975 рр.	1975— 1980 рр.
100 (152)	303 (460)	688 (1046)	955 (1452)	1276 (1940)	1840 (2798)	2064 (3137)

У 10-й п'ятирічці інститут випустить 3137 спеціалістів, що більше, ніж за 20 років (з 1946 по 1965 рр.). Всього інститут разом з харківським періодом діяльності підготував 11 397 молодих спеціалістів.

В інституті тепер навчаються студенти 33 націй і народностей СРСР, студенти з НРБ і Республіки Куба. Закінчили і працюють у своїх країнах інженери-технологи — громадяни Гани і Кенії.

Інститут направляє спеціалістів не лише на Україну, а й у братні союзні республіки. Із загальної кількості скерованих на роботу молодих спеціалістів 53% одержала Україна, 47% — інші союзні республіки.

Підготовку спеціалістів в інституті здійснюють 22 кафедри, на яких працюють викладачі високої кваліфікації. Серед них: заслужений діяч науки і техніки УРСР, доктор технічних наук, проф. К. В. Тір, заслужений працівник вищої школи УРСР, доц. В. Г. Шпіца, доктори наук, професори С. М. Шаховський, О. М. Крикуненко, В. В. Засанський, Р. М. Машталір, А. К. Дорош, доценти, кандидати наук Ю. П. Яхимович, О. М. Полюдов, Я. І. Чехман, С. М. Ганжуров, Е. Т. Лазаренко, М. Д. Феллер, В. С. Овчінников, Ю. О. Барнич, Б. В. Валуєнко, М. В. Старовойт, Ю. С. Віксман, В. Д. Снігур, Є. Д. Ніколайчук, Ю. Й. Хведчин, Д. Д. Кусько, Ю. Я. Гапон та ін.

У різні роки в інституті працювали видатні художники, майстри ілюстрації книги: Герой Соціалістичної Праці народний художник СРСР, акад. В. І. Касіян, народний художник УРСР, чл.-кор. Академії архітектури УРСР, проф. О. Л. Кульчицька, заслужений діяч мистецтв УРСР В. М. Савін, народний художник УРСР Я. І. Чайка, проф. А. Ф. Середа, один із перших дослідників оформлення книги на Україні доц. С. В. Воеца та ін.

Значний внесок у підготовку інженерів-поліграфістів в інституті зробили акад. АН УРСР Г. В. Карпенко, проф. М. С. Кома-ров та ін.

Професорсько-викладацький склад інституту постійно підвищує свою наукову і ділову кваліфікацію. З 1945 по 1979 рік співробітники інституту захистили 12 докторських та 116 кандидатських

дисертацій, з них 46 підготовлено в аспірантурі, яка діє в інституті з 1953 р.

Із року в рік удосконалюється в інституті ідейно-виховна, навчальна і науково-дослідна робота студентів. Широко запроваджена в учбовий процес комплексна система управління якістю підготовки спеціалістів, завдяки якій значно підвищився навчально-методичний рівень лекцій, семінарів, практичних занять. Цьому сприяє велика методична робота, яку ведуть колективи кафедр інституту. За 1945—1979 рр. викладачі інституту написали і видали понад 200 підручників, монографій, учбових посібників, конспектів лекцій, тисячі методичних розробок і рекомендацій.

Враховуючи вимоги науково-технічного прогресу, інститут розпочав підготовку фахівців нових спеціальностей: 0639 — «Автоматизація і комплексна механізація процесів поліграфічного виробництва»* (1963 р.), 2027 — «Редагування науково-технічної і рекламної літератури»** (1968 р.); 1727 — «Книгознавство і організація книжкової торгівлі» (1977 р.).

Професорсько-викладацький склад інституту зробив помітний внесок у розвиток вищої освіти країни. В інституті вперше створені курси та написані підручники з дисциплін: «Механіка поліграфічних автоматів» (1956 р., К. В. Тір); «Основи організації і планування підприємств поліграфічної промисловості» (1958 р., А. М. Левін); «Організація технічної експлуатації поліграфічного устаткування» (1959 р., К. В. Тір, Ю. С. Віксман); «Гальванотехніка в поліграфії» (1965 р., В. К. Гіндлін); «Економіка поліграфічної промисловості» (1977 р., Р. М. Машталір); «Охорона праці в поліграфії» (1977 р., І. М. Чижевський) та ін.

Викладачі інституту у співавторстві з працівниками Московського поліграфічного інституту видали відомі підручники і учбові посібники: «Організація і планування поліграфічного виробництва» (1970 р., А. М. Левін, Ю. О. Барнич); «Електроустаткування поліграфічних машин» (1976 р., І. А. Волощак).

Багато монографій написано науковцями інституту: «Комплексний розрахунок кулачкових механізмів» (1958 р., К. В. Тір); «Ефективність виробничих фондів поліграфічної промисловості» (1971 р., Р. М. Машталір); «Потокові лінії в брошурувально-палітурних цехах» (1955 р., співавтор А. М. Левін); «Коригуючі пристрої» (1969 р., М. Я. Левицький); «Неметалічні вклучення і втома сталі» (1976 р., А. Б. Куслицький); «Розвиток поліграфії на Україні» (1974 р., Р. М. Машталір, Ж. М. Ковба, М. Д. Феллер); «Архітектура книги» (1976 р., Б. В. Валуенко); «Ефективність повідомлення і літературний аспект редагування» (1978 р., М. Д. Феллер); «Лірика Павла Тичини», «10 романів та їх автори. Нариси з історії українського радянського роману» (1960, 1967 рр. С. М. Шаховський); «Боротьба Комуністичної партії України за здійснення ленінського кооперативного плану. 1929—1931»

* Вперше в СРСР.

** З 1978 р. спеціальність називається «Редагування наукової, технічної та інформаційної літератури».

(1970 р., О. М. Крикуненко); «Збанкрутілі пророки» (1978 р., В. В. Засанський) «Програмні розвантажувачі циклових механізмів» (1979, О. М. Полюдов) та ін.

Створено серію методичних розробок «Критеріальні розрахунки циклових механізмів», що складається з 17 випусків, загальним обсягом понад 80 друкованих аркушів. Написана вона і видана великим колективом авторів кафедри поліграфічних машин під керівництвом К. В. Тіра у 1974 р. Серія призначена для інженерів-конструкторів, СКБ, НДІ поліграфічного машинобудування та служить учбовим посібником для студентів при проектуванні виробничих машин-автоматів періодичної дії.

Кафедра художньо-технічного оформлення книги (тепер кафедра оформлення й ілюстрації книги) підготувала оригінальні творчі роботи. Серед них альбом рисунків «Іван Федоров», присвячений 375-річчю з дня виходу першої друкованої книги на Україні (1949); альбом репродукцій з картин відомих українських і російських художників, а також робіт кафедри «Дружба російського і українського народу в образотворчому мистецтві», присвячений 300-річчю воз'єднання України з Росією (1956); альбом «Олена Львівна Кульчицька — народний художник УРСР»; ліногравюри з циклу «Краса і багатство Радянської України» (1957).

Кафедри та лабораторії інституту мають широкі науково-технічні та творчі зв'язки з 47 науковими закладами АН СРСР і АН УРСР, з науково-дослідними, проектно-конструкторськими організаціями, промисловими підприємствами та вузами.

Розвиваються і поглиблюються традиційні зв'язки в галузі навчально-методичної і наукової роботи з Московським поліграфічним інститутом.

У навчальному процесі, в лекціях, дипломному і курсовому проектуванні широко використовуються результати наукових досліджень кафедр і галузевих лабораторій. Багато дипломних проєктів виконані на реальні теми і впроваджені у виробництво.

Розвиток наукової роботи на кафедрах і у науково-дослідних лабораторіях інституту, залучення студентів старших курсів до наукових досліджень, впровадження в лекційні курси і лабораторні практикуми результатів наукових досліджень сприяло підвищенню якості підготовки спеціалістів, їх теоретичного і наукового рівня.

Випускники інституту сьогодні працюють не лише на поліграфічних підприємствах, але й у науково-дослідних і проектно-конструкторських організаціях. Багато з них зробили значний внесок у розвиток техніки, технології, економіки й організації поліграфічного виробництва, є авторами винаходів, монографій, захистили докторські і кандидатські дисертації. Тепер основну частину наукових працівників УНДІПП та Київського філіалу ВНДІ комплексних проблем поліграфії становлять випускники інституту. УНДІПП очолює випускник інституту А. В. Золотухін, заступником директора працює також випускник інституту

Р. С. Куропась. Директором КФ ВНДІКПП працює випускник інституту А. І. Петрук, його заступником також вихованець інституту Л. С. Шепотинник.

Випускники інституту успішно працюють в партійних видавництвах. Наприклад, на комбінаті друку ЦК Компартії України «Радянська Україна», який очолює випускник інституту А. Г. Варяниця, працює близько 100 вихованців інституту. Заступником директора комбінату працює також вихованець інституту Д. М. Вознюк.

У видавництві «Волжская коммуна» Купбишевського обкому КПРС серед 146 ІТП і службовців 69 — випускники інституту. Серед них 22 — випускники, які в минулому працювали робітниками в друкарні та дістали скерування у свій час на навчання до УПІ.

Інститут і видавництво мають традиційні творчі зв'язки. Дирекція видавництва на чолі з В. І. Кучиніним постійно дбає про підготовку інженерних кадрів, уважно стежить за їх навчанням. Зараз в інституті на різних курсах навчається 16 молодих робітників з видавництва.

За 50 років існування інституту чисельність професорсько-викладацького складу зросла у п'ять разів. Число ж осіб з вченими званнями і ступенями за цей час збільшилось у дев'ять разів. Лише в 1960—1980 рр. обсяг госпдоговірних наукових досліджень зріс більше ніж у 12 разів, а економічний ефект від впровадження результатів наукових розробок у виробництво перевищує 6 млн. крб. (табл. 2).

Таблиця 2

Зростання кількості викладачів та наукових досліджень в інституті за 50 років

Показник	1930/31	1945/46	1960/61	1970/71	1979/80
Професорсько-викладацький склад	52	46	106	188	269
Викладачі з вченими ступенями і званнями, %.	—	100	261	515	900
Студенти стаціонару, що беруть участь в НДР, %	—	—	7,3	35,6	90
Галузеві науково-дослідні лабораторії	—	—	—	3	3
Обсяг виконуваних госпрозрахункових наукових робіт, % до 1960/61 навч. р.	—	—	100	821	1290

В інституті функціонують три галузеві науково-дослідні лабораторії: фотополімерних друкарських форм, алмазного інструменту і алмазної технології; удосконалення динаміки поліграфічних машин. Вони зайняті дослідженнями у галузі пошуків нових синтетичних фотополімерних матеріалів, нової технології виготовлення друкарських форм, створення нових високоефективних інстру-

ментів із застосуванням зерен алмазів, абразивних і надтвердих матеріалів, розробкою сучасних методів розрахунку і проектування машин-автоматів, наданням технічної допомоги підприємствам поліграфічного машинобудування тощо. Лабораторії підтримують тісні зв'язки з зарубіжними спеціалістами, багатьма підприємствами, науково-дослідними і проектними організаціями країни. Розробки галузевих лабораторій отримали високу оцінку на міжнародних виставках (наприклад, на виставках «Інтерполіграфмаш-69», у Болгарії, Індії та ін.).

Науковці інституту досягли найбільш вагомих результатів у створенні повноформатних гнучких фотополімерних форм (під керівництвом проф. Б. В. Коваленка); розробці сучасних методів розрахунку і проектування циклових механізмів машин-автоматів (під керівництвом проф. К. В. Тіра); створенні нових прогресивних алмазних інструментів і зокрема шліфувальних шкурок з програмним розташуванням зерен, а також ряду приладів для випробовування міцності алмазних зерен (під керівництвом доц. Ю. С. Віксмана); створенні технології й устаткування накочування дробномодульних зубчатих коліс для приладобудування (під керівництвом доцентів Н. А. Рабіновича і Ю. П. Мазуренка); розробці проблем потокової організації виробництва, організації й управління поліграфічною промисловістю (під керівництвом доц. А. М. Левіна, проф. Р. М. Машталіра та Ю. О. Барнича) та ін.

Інститут розвиває міжнародні зв'язки. Викладачі інституту працювали в Афганістані, НДР, де виконували педагогічну і наукову роботу. На стажуванні в інституті перебували вчені НДР, НРБ. Тільки за 1978—1979 рр. викладачі інституту взяли участь у чотирьох міжнародних конференціях (у Лейпцігу, Вроцлаві, Києві, Талліні).

За роки функціонування у Львові інститут неодноразово був організатором всесоюзних, республіканських конференцій і нарад. В п'яти всесоюзних, трьох республіканських і 90 вузівських конференціях викладачами інституту було зроблено понад три тисячі доповідей. В жовтні 1979 р. на базі інституту традиційно проведена IV Всесоюзна конференція з методів розрахунку механізмів машин-автоматів за планом, затвердженим науково-технічною Радою президії АН СРСР.

Велике місце в житті інституту займає винахідницька діяльність викладачів і наукових співробітників. Лише за період з 1965 по 1978 рік одержано понад 100 авторських свідоцтв, значна частина яких впроваджена у виробництво. Винахідники інституту займали у 1977—1978 рр. перше місце у змаганні між винахідниками і раціоналізаторами вузів м. Львова.

З 1954 р. студенти інституту беруть активну участь у третьому, трудовому семестрі. Кожного року студентські будівельні загони виїжджають у райони Сибіру, Казахстану, Далекого Сходу, колгоспи та радгоспи Львівщини. На суму, що перевищує 8 млн. крб., побудували студенти-федоровці лише з 1970—1979 рр. різних

промислових і житлових об'єктів, надали велику допомогу в збиранні врожаю тощо. Студентський будівельний загін інституту «Батра», який чотири рази був переможцем соцзмагання СБЗ Львівської області, занесений до книги Пошани ЦК ЛКСМУ.

Активну участь беруть студенти у будівництві першої черги нового комплексу інституту, керуючись девізом «Свій дім — своїми руками».

3 травня 1976 р. ведеться будівництво першої черги нового учбово-лабораторного комплексу інституту. Вже побудований і введений в експлуатацію дев'ятиповерховий студентський гуртожиток на 537 місць, завершується зведення каркасу учбово-лабораторного корпусу.

В успіхах, яких досяг інститут за 50 років, велика заслуга викладачів, які в різні роки працювали проректорами по навчальній і науковій роботі, С. В. Воеци, І. І. Заболотного, В. Д. Снігура, Ю. О. Барнича, Є. Д. Ніколайчук; деканами факультетів Г. А. Львовського, Ю. С. Віксмана, С. М. Ганжурова, А. І. Петрука, А. В. Золотухіна, М. С. Лимаренка, М. С. Милованова. Вони багато зробили для того, щоб інститут став у ряд сучасних вузів, здатних готувати висококваліфікованих спеціалістів.

Сьогодні ми з вдячністю відзначаємо велику роботу першого директора інституту Михайла Григоровича Шевченка, ректорів інституту Станіслава Юліановича Келлера (1945—1952) і Володимира Григоровича Шпіци (1952—1973).

Партійна організація і ректорат постійно велику увагу приділяли вирощуванню і вихованню кадрів. Серед завідуючих кафедрами 52%, а серед деканів і їх заступників 87% випускників інституту.

На всіх етапах 50-річного розвитку інститут одержував братню підтримку і допомогу поліграфічних підприємств Москви і Ленінграда та дружню допомогу МПІ, ВНДІ комплексних проблем поліграфії, ВНДІП поліграфмашу.

У підготовці наукових кадрів, багатьох питаннях навчально-методичної і науково-дослідної роботи ми знаходили підтримку і розуміння московських вчених, чл.-кор. АН СРСР О. О. Сидорова, професорів, докторів наук Д. П. Татієва, В. С. Лапатухіна, Б. М. Мордвіна, М. І. Синякова, Л. А. Козаровицького, П. О. Попрядухіна, Л. В. Петрокаса, О. О. Тюріна, Л. К. Білозерського, В. П. Філіпова, доцентів, кандидатів наук П. Я. Розенфельда, О. Б. Купцової, Б. О. Фельдмана, Е. В. Нікольської, Г. П. Смирнова, М. Г. Морозова, Е. К. Білзьорова, Д. Ю. Клімова та багатьох ін.

Львівський період діяльності інституту, що триває ось уже 35 років, у піввіковій його історії має виняткове значення як період становлення вищої поліграфічної освіти на Україні, вдосконалення і піднесення її до рівня вимог сучасної науково-технічної революції [10].

Багато сил і енергії доклали ветерани у справі підготовки науково-педагогічної зміни. Підготовлено нове покоління педаго-

гів-науковців, яке сьогодні у розквіті творчих сил продовжує славні традиції своїх вчителів і наставників. Серед них доктори наук Р. М. Машталір, О. І. Сошко, Л. М. Петров, М. А. Нечипоренко, доценти, кандидати наук О. М. Полюдов, Я. І. Чехман, Б. Г. Куслицький, Е. Т. Лазаренко, Ю. О. Барнич, С. М. Ганжуров, М. А. Прядко, О. Ф. Розум, Ю. П. Яхимович, С. М. Гунько, П. Л. Пашуля, Ю. П. Мазуренко, Я. І. Дуб, Е. І. Котолюз, Р. І. Мервінський, В. А. Кравчук, В. С. Овчінніков, Б. В. Валуєнко, старші викладачі В. А. Тищенко, І. Й. Курило і багато інших.

Значну роль у становленні навчально-виховного процесу в інституті, підготовці науково-педагогічних кадрів відіграли кафедра марксизму-ленінізму та її ветерани доктори наук, професори В. Л. Миронов, О. М. Крикуненко, В. В. Засанський, кандидати наук, доценти Н. П. Драчевська, В. М. Дриль, М. Й. Зільберман та інші, кафедри загальнонаукових і загальноінженерних дисциплін і їх ветерани кандидати наук, доценти С. М. Васильєв, Д. Д. Лазебник, Л. С. Парасюк, Б. Л. Лозовий, В. І. Яковлева, Є. Д. Ніколайчук, М. А. ДЕРЕБЕРЯ, В. П. Снігур, старші викладачі К. Й. Кропивницька, Б. О. Ворохобін та ін.

Видатна роль в здобутках інституту належить його партійній організації. Вона постійно мобілізувала і мобілізує колектив інституту на вдосконалення ідейно-виховної, навчально-методичної та наукової роботи. Комуністи і комсомольці інституту під керівництвом партійної організації брали активну участь у будовах перших п'ятирічок, самовіддано боролись і працювали у роки Великої Вітчизняної війни, були учасниками відбудови народного господарства Львова та Львівщини у повоєнні роки, здійснення колективізації сільського господарства, у всіх громадсько-політичних заходах.

Значну роботу як керівники партійної організації проводили в різні роки Й. Д. Черниш, В. М. Завгородній, В. М. Дриль, М. С. Милованов та комсомольські вожаки Ю. М. Звягін, А. О. Стась, С. М. Ганжуров, В. О. Гузенко, В. О. Лаптев, Я. І. Дуб та ін.

Зустрічаючи 50-річчя, колектив інституту з великим піднесенням продовжує виконувати свій почесний обов'язок — готувати кваліфікованих, ідейно загартованих спеціалістів для поліграфії і видавництва країни. Керуючись рішеннями XXV з'їзду КПРС, постановою ЦК КПРС «Про дальше поліпшення ідеологічної, політико-виховної роботи», постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про дальший розвиток вищої школи і підвищення якості підготовки спеціалістів», ректорат, партійна, комсомольська і всі громадські організації інституту спрямовують зусилля на дальше піднесення діяльності всіх ланок інституту, вдосконалення ідейно-політичної, організаційної, навчально-методичної і наукової роботи.

Список літератури: 1. *Варягіна В. Вакулєнко Г.* «Народна гвардія» імені Івана Франка. — Львів: Каменяр, 1967. 2. Десять лет Харьковського полиграфического института. — Полиграфическое производство, 1941, № 4. 3. За кадри

поліграфії (багатотиражка УІІІ), 1930, № 1, 2 грудня. 4. За кадри поліграфії, 1935, № 12—13, 11 червня. 5. Книги Радянської України. — Київ: Дніпро, 1975. 6. *Маиталір Р. М., Ковба Ж. М., Феллер М. Д.* Розвиток поліграфії на Україні. — Львів: Вища школа, 1974. 7. *Пащенко А. Я.* Полиграфия Украины за годы Советской власти. — Полиграфия, 1977, № 11. 8. *Савицкий Ф. С.* Полиграфическая промышленность Украины на подъеме. — Полиграфия, 1967, № 11—12. 9. *Шевченко М.* Український поліграфічний інститут (з нагоди відкриття 2 грудня 1930 року). — Харків, 1930. 10. *Шніца В. Г.* Проблеми підготовки кадрів для поліграфії і видавничої справи. — У кн.: Книга, редактор, інформація. Київ: Науковз думка, 1973.

G. D. TOLSTOY

THE UKRAINIAN INSTITUTE OF PRINTING IS 50 YEARS OLD

Summary

The paper deals with the major periods of the history of the Ukrainian Ivan Fedorov Institute of Printing, with its role in the training of the skilled personnel for printing industry and publishing offices as well as with the question of the development of research into printing and publishing. The problems of developing new higher school specialities as well as the question of the role of the former graduates in the development of printing and publishing, their heroic deeds during the Great Patriotic War are also observed.

Much attention is paid to the activities of the Party and Komsomol organizations in the formation of a collective and in bringing up the student youth in the spirit of communist ideology, in the spirit of the friendship among the nations and socialist internationalism.

Стаття надійшла в редакцію 27. 12. 1978 р.